

Självständigt arbete på grundnivå

Independent degree project – first cycle

Huvudområde: Pedagogik

Major Subject: Education

”vi pratar ju med barnen hela tiden”

Pedagogers erfarenheter av att arbeta med barns språkutveckling i
förskolan

Jenny Hjärtström & Anna Karlstedt

Mittuniversitetet

MID SWEDEN UNIVERSITY

MITTUNIVERSITETET

Institutionen för utbildningsvetenskap (UTV)

Examinator: Staffan Löfquist, staffan.lofquist@miun.se

Handledare: Catarina Arvidsson, catarina.arvidsson@miun.se

Författare: Anna Karlstedt, anen1101@student.miun.se, Jenny Hjärtström,
jehj1100@student.miun.se

Utbildningsprogram: Lärarutbildning, förskola och förskoleklass, 210 hp

Huvudområde: Pedagogik

Termin, år: Vt, 2014

Abstrakt

Med detta arbete strävar vi efter att skapa förståelse och ny kunskap, hos oss och hos yrkesverksamma pedagoger, för det mångsidiga arbete som används inom förskolans språkligutvecklingsarbete – ett arbete som ger barn förutsättningar att utveckla ett rikt språk. Studien avgränsas till pedagogers egna erfarenheter av arbetssätt som har betydelse för barns språkutveckling och leds av frågan om vad pedagogerna själva anser är viktigt i arbetet med barns språkutveckling i förskolan.

Nyckelord: Barns språkutveckling, Förskola, Pedagogers erfarenheter, Språk, Vardagssamtal.

Innehållsförteckning

Abstrakt	i
Inledning	1
Begreppsdefinition	2
Bakgrund	3
Språk.....	3
Språkutveckling.....	3
<i>Vardagssamtalet</i>	4
<i>Lek som redskap för språkutveckling</i>	5
<i>Sång/musik som redskap för språkutveckling</i>	6
<i>Böcker och berättande som redskap för språkutveckling</i>	6
<i>iPads som redskap för språkutveckling</i>	7
<i>Språkutvecklande miljöer</i>	7
Pedagogers kompetens.....	7
Teorier om lärande och språkutveckling	8
<i>Sociokulturell teori</i>	8
<i>Kognitiv teori</i>	9
Syfte	10
Metod	11
<i>Datainsamling genom intervjuer</i>	11
<i>Urval</i>	12
<i>Validitet och reliabilitet</i>	12
<i>Genomförande</i>	13
<i>Etiska överväganden</i>	14
Resultat	15
<i>Pedagogers arbetssätt</i>	18
<i>Pedagogernas redskap</i>	19
<i>Pedagogers betydelse</i>	21
Diskussion	23
<i>Språk</i>	24
<i>Vardagssamtalet</i>	25
Redskap för språkutveckling.....	26
<i>Böcker, sagor och berättande</i>	27
<i>Rim, Ramsor och sång</i>	27
<i>iPad</i>	28
<i>Miljö</i>	28
Pedagogens betydelse.....	29

<i>Reflektion</i>	30
Metoddiskussion	30
Förslag till vidare forskning.....	31
Referenser	32
BILAGA 1: Missiv	35
BILAGA 2: Intervjufrågor	36
BILAGA 3: TRAS, Tidig registrering av språkutveckling	37

Inledning

Vårt val av område att studera har sin bakgrund i de många och långa diskussioner vi haft under vår utbildning till förskollärare, kring hur pedagoger arbetar ute på förskolorna. Alla förskolor har samma styrdokument och arbetar med barn i samma åldrar. Men ändå ser arbetet olika ut på olika ställen. Vårt gemensamma intresse handlar om hur pedagoger arbetar utifrån sina tidigare erfarenheter.

Under den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) har vi sett att pedagoger arbetar olika med barns språkutveckling. Hur pedagoger använder språket och utifrån barnens erfarenhetsvärld berikar och utmanar dem till ett större ordförråd och en ökad förståelse för språkets struktur.

Till exempel använder vissa sig av speciella språkstunder med planerade aktiviteter medan andra använder sig av vardagliga samtal och händelser för att berika barnens språk.

Vi är intresserade av vad pedagogerna anser har betydelse för barnen och deras språkutveckling. Vad har pedagoger för erfarenheter och hur kan de skapa lärandetillfällen som stimulerar barns språkutveckling. Innan vi studerar pedagogernas erfarenheter tittar vi på vilka formella lagar och regler som påverkar och styr arbetet med språkutveckling. I förskolans läroplan, betonas att förskolan måste stimulera alla barns språkutveckling. Läroplanen för förskolan, (Lpfö98), (Skolverket, 2010), säger att:

Språk och lärande hänger ouplösligt samman liksom språk och identitetsutveckling. Förskolan ska lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra och ta till vara barnets nyfikenhet och intresse för den skriftspråkliga världen (Skolverket, 2010, s.7).

Barn behöver möta språklig stimulans överallt i sin omgivning. Förskolan har enligt Lpfö98 (Skolverket, 2010) ett särskilt ansvar för att organisera och planera den språkutvecklande verksamheten. Förskolorna bör utformas så att den ska anpassas till alla barns olikheter i dess individuella utveckling och lärande. Grunden till ett livslångt lärande läggs redan i förskolan och kraven på förskolan och förskollärare sätts högt. (Norling, 2013)

Förskolan ska sträva efter att varje barn [...] utvecklar nyanserat talspråk, ordförråd och begrepp samt sin förmåga att leka med ord, berätta, uttrycka tankar, ställa frågor, argumentera och kommunicera med andra, utvecklar intresse för skriftspråk samt förståelse för symboler och deras kommunikativa funktioner, utvecklar intresse för bilder, texter och olika medier samt sin

förmåga att använda sig av, tolka och samtala om dessa,[...](Skolverket, 2010, s.10).

Dessa texter förmedlar att förskollärare ska lägga stort fokus på barnens språkliga utveckling. I förskolan arbetar vi med barn som är nybörjare på sitt första språk, men även med barn som är nybörjare på två eller flera språk. Denna läroplan ställer höga krav på den språkutvecklande verksamheten i förskolan. Men den ger inte pedagogerna några verktyg i hur detta arbete ska genomföras. Pedagogerna får därmed lita till sin egen kompetens och erfarenheter om vad som stimulerar barnens språkande. Vi vill genom denna studie bidra med kunskap kring de erfarna pedagogernas roll i förskolan och hur deras arbete kan utmana och stimulera barnen i deras språkutveckling.

Begreppsdefinition

Dessa fyra begrepp förklaras utifrån vårt sätt att tolka dem.

Emergent literacy: handlar om barns språkande i färd mot att bli läsare och skrivare. Det handlar om att bilda en förståelse för språkets beståndsdelar och att utöka sitt ordförråd. (Emergent literacies, 2013, 9, december)

Erfarenhet: Upplevelser från situationer och arbeten som formar hur pedagoger planerar sitt arbete, samt den pedagogiska grundsynen

Pedagog: En förskollärare eller barnskötare som arbetar på förskola.

Vardagssamtal: Den dagliga kommunikationen mellan barn och pedagoger på förskolan. Även de dagliga samtalen mellan barn avses. Dessa samtal sker i de vardagliga situationerna så som måltider, påklädning, lek, blöjbyten och sagostunder.

Bakgrund

I denna del behandlas sådant som tidigare forskning belyst som viktiga faktorer för barns språkutveckling samt forskares syn på pedagogers arbetsätt i förhållande till språkutveckling. Vi förtydligar även vad vi avser med begreppen språk och språkutveckling. Vi kommer kort att redovisa två olika teoretiska utgångspunkter för att tydliggöra olika perspektiv på lärande och språkutveckling. Denna text utgör den bakgrund som stödjer vår diskussion senare i arbetet.

Språk

Språk är något vi använder oss av hela tiden oavsett om vi uttrycker oss med det verbala språket eller som andra icke-verbala former som kroppsspråk, teckenspråk eller skrift. Vårt tal- och skriftspråk är ett av flera sätt att kommunicera och det har en social funktion. Språket är också ett redskap för tänkandet. Tal är det muntliga användandet av språket och skrift det skrivna. Det är uppbyggt av symboler, ord, och regler för hur symbolerna används. (Bjar & Liberg, 2010; Svensson, 2009)

För ett litet barn handlar språket om att göra sig förstådd och vidare upp i åldrarna handlar det både om att kunna läsa av koder samt att kommunicera och samtala. Varje enskilt barn är unikt och alla barn har olika förutsättningar för att börja tala och utveckla sitt språk. Att kunna leka med ord, struktur, grammatik, ordböjningar etc. är strategier som barn har för att utöka sitt språk (Lindö, 2010). Pedagoger med goda kunskaper är viktiga för barnens språkande, vilket Svensson (2009) betonar.

Språkutveckling

Språket utvecklas med oss människor hela livet. Det handlar om en livslång process där vi hela tiden lär oss nya ord och sätt att använda oss av språket. Olika sammanhang har olika språk (Juul & Jensen, 2003). Bruce och Riddarsporre (2012) beskriver att språkutveckling handlar om så mycket mer än att hantera språkljud, skaffa sig ett ordförråd och sätta samman meningar. Det handlar även om att kunna lyssna och förstå de sociala sammanhang som man befinner sig i samt att göra sig förstådd i dessa. Hon menar att barnen inte bara ska lära sig tala utan även samtala. Forskarna Bruce och Riddarsporre (2012) och Norling (2013) menar att det behövs sociala sammanhang för att språkutveckling ska ske. Dessa sammanhang ger barnen möjlighet att både få lyssna och förstå, samt själva får öva sig på att uttrycka sig. De beskriver att språkandet handlar mycket om klä sina tankar och känslor med ord. Norlings artikel handlar om pedagogers förhållningssätt till den litterära och språkliga miljön i förskolan. Den belyser barns tidiga intresse för det skrivna språket, emergent litteracy. Hon menar att pedagogernas förhållningssätt har stor

inverkan på hur förskolans språkmiljöer utformas. Dessa miljöer har inverkan på barns språkliga utveckling. En slutsats som dras i studien är att barnens språkutveckling sker i alla förskolans aktiviteter och miljöer och inte enbart i specifikt språkriktade sådana. Hon beskriver vikten av leken som forum för barnens språkande. Även pedagogernas roll som förebilder betonas i studien. Pedagogers egna språkbruk och stöttande kommunikation ger barnen goda förutsättningar för erövrande av språket. Särskilt poängteras vikten av pedagoger som har ett varmt och inbjudande sätt mot barnen samt att dessa pedagoger arbetar nära barnen i deras lek och aktiviteter.

Att lära sig något så komplext som språk så kräver mycket tid och träning. Ett barn kan behöva höra ett ord 60-70 gånger i olika situationer innan det fått full förståelse för dess innebörd. Barnen behöver också eget talutrymme för att få öva på ord och språkljud. Alla situationer i vardagen kan användas språkutvecklande för barnen. Detta medför en ökad språkmedvetenhet (Svensson, 2009). Vardagliga situationer i förskolan, så som lek, måltider, på- och avklädning, samlingar, sångstunder mm, menar Kultti (2012) har betydelse för barns kommunikativa och språkliga utveckling.

För att kunna använda sig av det verbala språket krävs en koordinationens förmåga av de muskler i mun och hals som skapar ljuden. När vi talar använder vi ett stort antal organ och muskler i kroppen. Luftströmmen ska formas med hjälp av läppar, tunga och gom för att ett korrekt uttal ska ske, en artikulationsprocess. För att barnens uttalsutveckling ska ske behövs olika medvetenheter som bland annat gör att vårt språkljud uttalas men också att förståelsen finns för orden (Bjar, 2010). I samspel med sin omgivning lär sig barn språk. Det börjar med jollret för att sedan imitera ord i sin språkinlärningsprocess. I denna process finns det olika delar som spelar in och som ska samverka så som: inlärare, omgivning, samspel, språk och utveckling. När ett barn lär sig ordinläring blir det lättare om denne ser ansiktet på den som talar samt att urskilja olika språkljud ex. (i:) och (y:). Vid begreppsutvecklingen sker inre bilder som kopplas samman med ord. Kopplingsproblemet är när ett barn får begrepp på hur ett samspel tolkas. Ex. tittut-leken "var är olle?" "Där är han!". (Strömqvist, 2010)

Vardagssamtalet

Det är viktigt att låta barn få bada i språk för att utveckla sina olika sinnen redan i ett tidigt skede. Att låta barnen tillsammans med andra, både vuxna och barn, få möjligheten att språka och reflektera över olika händelser genom ett rikt och varierat språk. En närvarande pedagog som har viljan och medvetet fångar barnet i dess situation och kan utmana barnet i kommunikationen både vardagligt i här och nu situationer samt i den planerade verksamheten. En närvarande pedagog är med barnen och ser, lyssnar och utmanar dem i deras egen verklighet. (Lindö, 2010)

Norling (2013) poängterar vikten av närvarande pedagoger som kan utmana barnens tankar och språk i lek och i vardagliga samtal, vilket också Axelsson

(2009) lyfter. Axelsson beskriver vidare hur pedagoger stöttar barnen i vardagsspråket redan i tidig ålder i förskolan då de använder sig det varierade språket för att reflektera tillsammans med barnen i diskussioner som kan uppkomma. Detta leder till en bra grund att stå på för barnet inför den kommande skolgången. Norling (2013) berättar om att pedagoger i förskolan ofta delar in barnen i mindre grupper för att skapa goda förutsättningar för interaktion och kommunikation då vardaglig kommunikation har stor betydelse för barnens kommande läs och skrivutveckling.

I sin avhandling tar Thulin (2011) upp vikten av pedagogens roll och agerande för hur språket används. Genom att arbeta med naturkunskap får barnen samtala, konkretisera, utbyta erfarenheter med varandra, dra slutsatser etc. Pedagoger styr förhållningssättet till att låta barnen vara delaktiga i lärandet och har en öppen dialog med barnen. Thulin menar att det är viktigt att använda sig av "rätt" termer i samtal med barn. Att inte bara använda sig av vardagssamtalet då gruppaktiviteten utförs är viktigt för lärandet och utvecklande för språket. Detta för att barnen ska få en grundförståelse språket och hur det kan användas. Det är viktigt att läraren är påläst inom ämnet och kan svara på de frågor som kan uppstå. Avhandlingen belyser temat naturvetenskap men vi finner det applicerbart på språkutvecklingen generellt.

Författarna Juul och Jensen (2003) belyser hur pedagoger samtalar och kommunicerar med barnen. Vi tolkar dessa författare som att det har betydelse att pedagoger verkligen pratar med barnen och inte till barnen både med det talade men även det icke verbala språket. Att prata med barn stärker dessutom självkänslan till hur barn vågar dela med sig av sina känslor och funderingar inför andra, både vuxna och barn.

Lek som redskap för språkutveckling

Leken är barnens naturliga arena för lärande och utveckling. I leken stimuleras bland annat fantasi och kommunikation. Genom leken lär sig barnen det sociala samspelet samt olika kommunikationsformer. Detta kan leda till att alla barn får känna sig välkomna och vågar samtala oavsett var i utvecklingen den enskilde individen befinner sig. (Brodin & Lindstrand, 2008)

Forskarna Pramling Samuelsson och Sheridan uttrycker lekens betydelse för språkutvecklingen på följande vis:

För att leka tillsammans måste barn uttrycka sig så att andra förstår och de måste själva förstå vad andra säger. I leken knyts orden både till verkliga föremål och händelser och till inre bilder av dessa. När barn leker med varandra utvecklar de sin kommunikativa kompetens genom att de lär sig förstå subtila signaler (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999 s.85).

I enighet med Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) skriver Bruce och Riddarsporre (2012) om leken som en viktig plattform för samspel, språk och kommunikation. I leken beskrivs barnen lära sig många av delarna i språkets

funktioner. Så som att förstå och göra sig förstådd, att förstå sammanhang samt att förstå olika symboler och begrepp. Vuxna som finns med i leken, som stöttar och utmanar barnens språk och tankar är viktiga för barnens språkutveckling. (Norling, 2013; Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999; Bruce & Riddarsporre, 2012). Svensson (2009) uttrycker att en pedagog som ställer frågor som inte har ett korrekt eller ett givet svar till varje barn och som samtalar med barnen dagligen på deras nivå har betydelse för hur barnen utvecklas.

Svensson (2009) lyfter språklekar som viktiga för barnens språkliga utveckling. Att rimma och läsa ramsor samt att dela upp ord skapar en medvetenhet och en förståelse för språket och orden. Detta har i sin tur stor betydelse för hur barnen lär sig läsa och skriva. Svensson (2013) skriver i en utvärdering om samarbetet mellan förskollärare och bibliotekarie att språklekar såsom rim, ramsor och högläsning har varit en tradition i förskolan sedan dess begynnelse. Ett arbete som detta är djupt förankrat i förskolans vardag. Miglis Sandvik, HP van Daal och J Adèr (2013) beskriver att det är av stor betydelse att barnen får språkträning i förskolan. Denna språkträning kan medföra att barn som har risk för att utveckla svårigheter med språket kan upptäckas i tid och få hjälp.

Sång/musik som redskap för språkutveckling

Alla ord har sin speciella rytm. Att klappa eller trumma ord kan hjälpa barn att få till uttalen. Rytmerna i rim och ramsor kan stimulera talet hos barn. I språket finns olika segment som gör att språket lättare kan förstås. Genom sången och musiken blir det ofta ett lustfyllt sätt att arbeta på och barnen fångas av glädjen och härmar med lätthet den vuxne. Att lägga till rörelser verkar enligt författaren stöttande för minnet. Genom att lägga till rörelser i en sång kan orden förstärkas och man kommer lättare ihåg hur en text går. Barn kan berika sitt sätt att ta till sig språk och fånga upp de mindre språkenheterna och stavelserna genom musiken. (Jederlund, 2002)

Böcker och berättande som redskap för språkutveckling

Lindö (2010) tar upp böckers betydelse för barns språkutveckling. Hon belyser hur en pedagog kan använda sig av böcker för att berika barns fantasi och förmåga att vilja samtala. En saga kan dramatiseras, sjungas, dansas, ritas. Utifrån sagor och berättelser kan barnen forma bokstäver, fantisera samt träna sig i att återberätta. Det kan leda till att barnen får en utmaning i sin egen förmåga att utveckla sina språkkunskaper. Vidare uttrycker författaren att sagoläsning och berättande är en betydelsefull del i det språkutvecklande arbetet. Här kan sagan skapa en gemenskap och trygghet kring själva berättandet eller sagoläsandet. Att välja bok utifrån barngruppens intressen bidrar till att göra läsningen lustfylld. Barnen får genom böcker och sagor förståelse för hur berättelser är uppbyggda med en början, mitten och slut. Att berätta en saga utan bok kräver mer av pedagogen men fångar oftare sin

publik. Vilket i sin tur kan leda till att barnen får en gemensam upplevelse och kan förflyttas till olika fantasivärldar. Med små medel kan pedagogen skapa olika karaktärer i berättandet bara genom att byta en mössa, ha musik i bakgrunden eller ta fram olika artefakter. Att läsa sagor tillsammans med barnen beskrivs av Sandvik et al. (2013) som en av de vanligaste aktiviteterna i förskolan.

iPads som redskap för språkutveckling

Aglassinger, Strindholm, Kallin och Norling (2012) har i sin studie belyst iPaden och dess användning i förskolan. Barnen kan med olika appar få hjälp till att bl.a. använda sina sinnen samt att på ett lustfullt sätt leka med ord och meningar. Med hjälp av inspelningsfunktioner skapas det möjligheter att dels kunna dokumentera men även att kunna reflektera med barnen på ett effektivt sätt.

Språkutvecklande miljöer

Sandberg och Vuorinen (2008) skriver att miljön har inverkan på språket. Miljön stimulerar barnen till att använda sina sinnen, att förmedla olika känslor, lukter, värderingar och minnen. En plats, ute eller inne, kan göra att lärandet stimuleras beroende på vart barnet är tryggt. En miljö med gott om böcker kan få barnen intresserade av läsning, vilket även Norling (2013) poängterar.

Eriksson Bergström (2013) beskriver hur planerade miljöer styr leken och aktiviteter mot en i förväg bestämd riktning. Dessa miljöer kan användas av pedagoger för att uppnå ett visst syfte eller mål. Hon skriver vidare att öppna, oplanerade eller naturliga miljöer stimulerar till samarbete, kreativitet och kommunikation mellan barnen. Detta medför att båda dessa miljöer kan ha betydelse för den språkliga utvecklingen. Eriksson Bergström menar dock att de planerade miljöerna ibland används för att kontrollera barngruppen och då blir de mer som ett sätt att disciplinera barnen än en plats för lärande och kreativitet.

I de pedagogiska miljöerna uttrycker Nordin Hultman (2004) bland annat pedagogens betydelse för hur rummen skapas. De skapas oftast efter pedagogens erfarenheter och tidigare arbetsätt samt dennes syn på hur lärande och utveckling kan ske. Författaren skriver om att miljön bör ses som en tillgång för barns lärande och alla barn lär olika. Hon belyser vikten av att miljöerna utvärderas utifrån den rådande barngruppen. Detta för att skapa optimala lärandemiljöer för de aktuella barnen.

Pedagogers kompetens

Forskarna Sheridan, Pramling-Samuelsson och Johansson (2009) har studerat barns lärande och synen på barns perspektiv. I studien finner forskarna två olika sorters förskolor där den ena sidan har en hög kvalitet. Där de

språkutvecklande aktiviteterna som pedagogerna utför hela tiden, utgår från en medvetenhet om hur de själva använder språket i kommunikationen med barnen. I ett samspel fångar pedagogerna barnens intresse och nyttjar sitt rika ordförråd i samtal med barnen. Fantasi skapas i de olika samtalen beroende på vilken aktivitet som kan tänkas utföras. De andra förskolorna där kvalitén är lägre finns inte så stort språkutvecklande, både aktiviteter och material är begränsade. Sagolådan är otillgänglig för barnen och det är pedagogen som talar till barnet. Barnen får lyssna och ibland svara på något, då oftast med en ja eller nej fråga. Det finns inte heller någon kommunikation där barnen får möjlighet att berätta vad denne har utfört för aktivitet. I studien framkom att i de förskolor med hög kvalitet har pedagogerna en större förståelse till läroplanen än de med låg kvalitet. Utbildade pedagoger har en grundförståelse till varför tillexempel rim, ramsor, sagor, berättande är viktigt för barns språkutveckling.

Det finns enligt Scull, Nolan och Raban (2012) en poäng med att pedagogen har grundkunskap i hur språket är uppbyggt. Att arbeta med språkets olika beståndsdelar med barnen ger dem en förståelse till ordens enskilda ljud redan på ett tidigt stadium i förskolan, vilket i sin tur ökar chanserna till en lättsam läs och skriv inläring. Rim och ramsor samt andra språklekar används i detta syfte. Då pedagoger arbetar både från den kognitiva och den sociokulturella teorin, antyder författarna att detta verkar för att vara bra förutsättningar för att ett effektivt lärande och utveckling sker. Denna artikel handlar om vad pedagogers inställning eller egna föreställningar om språket får för konsekvenser för arbetet med språkutvecklingen i förskolan. De menar att pedagogerna utformar undervisningen utifrån sina övertygelser om vad som är viktigt. Detta medför att undervisningen kan se olika ut på olika förskolor men syftet med den är densamma.- att skapa en god språklig grund för barnen som i sin tur underlättar läs och skrivinläringen.

Teorier om lärande och språkutveckling

Det finns olika teorier för hur barn utvecklar sina kommunikativa färdigheter och sitt språk. Till en början verkar det kanske som om de iakttar och imiterar, detta stärks av teorier som den behavioristiska utvecklingsteorin. Inom den sociokulturella teorin menar de att barnen lär sig i samspel med andra och med sin omvärld (Svensson, 2009). Här presenterar vi två teorier som vi funnit relevanta för denna studie.

Sociokulturell teori

Språkforskaren Lev Vygotskij ansåg att vi genom språket söker social kontakt, och att de sociala relationerna är viktiga för språkinläringen (Säljö, 2010). Han menade att någon som har mer erfarenhet av språket kan hjälpa och förbättra språket hos någon som behöver mer stöttning. Att vistas med någon som kan lite mer och har mer erfarenhet än vad barnet självt har hjälper och lyfter lärandet. Detta kallade han zonen för proximal utveckling, att tillsammans med andra klara av något som

barnet senare kan klara av självt. Språket övergår från att vara en yttre kommunikation till en inre, och blir ett redskap för tankarna. Det leder i sin tur att kunskap och lärande sker gemensamt i en social kontext. Att barnet tar till sig kunskap så denne förstår och tolkar den nya kunskapen och gör den till sin egen, så kallad internalisering (Gibbons, 2009). Svensson (2009) tar upp vikten av att barn och vuxna umgås och språkar för att vidga sina tankar och sitt språk.

Kognitiv teori

Det sociala samspelet är viktigt även i den här teorin, men forskaren Jean Piaget ansåg att barnet i sig genomgick olika stadier i den takt det mognar. Allt sker stegvis och ett mognadsstadium kan inte hoppas över. Piaget menade att från den inre tanken föds språket och blir till ett verktyg som i sin tur berikar barnets tankar. För att upptäcka och lära måste barnet använda sina sinnen (Svensson, 2009). Bjar & Liberg (2010) skriver om kunskapschemat som barnet går igenom. För att en ny kunskap ska tas in, assimileras, måste den första vetenskapen omarbetas, ackommoderas, för att barnet ska utveckla sitt kunskapschema.

Syfte

Genom att studera pedagogers erfarenheter i arbetet med att stimulera och berika barnens språk, skaffar vi oss en ökad förståelse för de olikheter och likheter som präglar förskolans verksamhet.

Syftet med vår undersökning är att få en samlad bild över vad 8 erfarna pedagoger anser är viktigt i arbetet med barns språkutveckling.

Vilken syn på språkutvecklande arbetssätt har pedagoger i förskolan?

Metod

Här presenteras vårt metodval samt hur vi har arbetat för att skapa en trovärdig och tillförlitlig studie.

För att nå vårt syfte har vi valt att genomföra en kvalitativ studie, där vi med intervjuer studerar olika pedagogers erfarenheter från sitt dagliga arbete med barn och deras språkliga utveckling.

Genom att intervjua 8 pedagoger avser vi att sätta deras egna erfarenheter av barns språkutveckling i fokus. Intervjuer är ett sätt att få kvalitativ kunskap om människors erfarenheter. En alternativ studie kunde ha valt att kvantifiera svar på påståenden eller frågor om språkutvecklingens villkor i förskolan. Då hade vi behövt fler informanter och kanske en enkät som metod. I den här studien har vi dock valt att hålla oss till pedagogernas egna berättelser. Vi har tagit hänsyn till den kritik som riktats mot kvalitativa studier. Denna kritik handlar om att den kvalitativa forskningen är för subjektiv och lutar sig mot forskarnas tolkningar istället för ren fakta Denscombe, 2009. Även generaliserbarheten kritiserar, då handlar det om huruvida några få respondenter kan representera en hel kategori människor. Kvantitativa studier får samma resultat om den genomförs igen vilket ger en stor tillförlitlighet. En kvalitativ studie får med stor sannolikhet inte samma utgång om den genomförs på nytt av andra forskare vilket kan ses som ett problem. (Backman, 2008; Bryman, 2011; Denscombe, 2009).

Hartman (2001) förklarar att då en studie syftar till att beskriva en grupp människors upplevelser och förståelse av sin omvärld har den sin grund i den hermeneutiska teorin. Resultatet, och en eventuell hypotes kan inte tänkas ut på förhand utan blir synligt genom tolkning och bearbetning av materialet.

Vårt tillvägagångssätt är inspirerat av grounded theory. Modellen visar på att insamling av data och analys av data sker parallellt och i en process. Teori och analys är grundad i den insamlade datan (Bryman, 2011; Hartman, 2001). Denscombe (2009) menar att datainsamlingen ute på fältet ska utgöra huvuddelen av arbetet.

Datainsamling genom intervjuer

I intervjuerna har vi ställt öppna frågor som inbjuder informanten till att själv välja ut och beskriva vad pedagogen finner centralt och viktigt. Ibland kallas detta för semistrukturerad intervjuteknik. För att ändå hålla oss inom ramarna för vår studie har vi stöttat med följdfrågor som utvecklar svaren. I en semistrukturerad intervju har intervjuaren frihet att ställa passande följdfrågor för att ge informanten möjlighet att

utveckla och beskriva sådant som har relevans för studien. Frihet ges till informanterna att berätta fritt kring ett tema. För att få en bred och tydlig bild av det studerade ämnet valde vi att ha en viss struktur på intervjuerna. Där följdfrågor stöttade informanterna och fördjupade deras svar (Bryman, 2011; Denscombe, 2009).

Intervjuerna har spelats in för att ge oss möjlighet att båda två kunna vara aktiva med att lyssna och ställa frågor. Vi har valt att båda delta i samtliga intervjuer för att på ett nyanserat sätt fånga hela samtalet. I detta fungerar det inspelade samtalet som ett stöd för minnet. Att vara två personer som aktivt lyssnar, samt att spela in intervjuerna ger en större möjlighet att tolka, minnas och förstå vad informanten beskrivit. Detta beskrivs av Bryman (2011) som triangulering. Tillsammans har vi tolkat respondenternas berättelser för att skapa oss en förståelse för vad de anser viktigt i sitt arbete med barns språkliga utveckling. Att spela in under en intervju kan vara hämmande för informanten, som kan uppleva ett obehag. Även att ensam svara på frågor från två personer kan kännas obehagligt. För att undvika detta bör inspelningen ske på ett diskret och hänsynsfullt sätt. Samt att skapa en god stämning och försäkra informanten om de etiska riktlinjerna vi arbetar efter är viktigt för att informanten ska känna sig trygg i situationen. Kritik mot inspelningar kan vara att de endast återspeglar det talade ordet, och inte den icke-verbala kommunikationen (Denscombe, 2009). Vi menar att det inspelade materialet fungerar stöttande då vi båda deltagit vid intervjuerna och därmed kan minnas nyanserna i samtalen.

Urval

Vi har valt att intervjua pedagoger på olika förskolor inom två kommuner. Då olika förskolor har skilda arbetssätt har vi valt att intervjua pedagoger från kommunala förskolor samt privata förskolor, för att ge en så nyanserad bild som möjligt. Vi tänkte oss att det är större sannolikhet att få varierande svar om informanterna kommer från olika kontexter. Bryman (2011) beskriver i sin modell om grounded theory, att under arbetets gång blir det en mättnad i svaren från intervjuerna. Hartman (2001) menar att teoretisk mättnad uppstår då så många intervjuer eller observationer genomförts att samma eller liknande data återkommer. Vi har genomfört 8 intervjuer och upplevde att vi nu kommit fram till en mättnad i svaren.

Validitet och reliabilitet

Validiteten i en kvalitativ studie handlar om att bygga in en metodteknisk säkerhet i att resultatet överensstämmer med det som informanten sagt. Validiteten ökar genom att urvalet av informanter och tillvägagångssätt presenteras på ett så tydligt sätt att läsaren kan göra sig en klar uppfattning om hur studien genomförts. Detta kallas

för transparens, studien får en genomskinlighet. Validiteten handlar även om att hitta saker i det insamlade materialet som kan ses som generellt gångbart för en större grupp människor.

Reliabiliteten, tillförlitligheten, handlar om i vilken utsträckning studien kan göras igen med samma resultat, samt hur stor del forskarnas tolkningar styr resultatet. I en kvalitativ studie där det handlar om personers erfarenheter eller uppfattningar blir det svårt att göra om studien med exakt samma resultat. För att öka reliabiliteten kan triangulering vara ett sätt. Med detta menas att flera metoder används för att granska och dokumentera det insamlade materialet. Exempelvis att flera observatörer deltagit vid insamlande av data. Samt att materialet dokumenteras på ett sådant sätt att forskaren lätt kan gå tillbaka och granska och omvärdera informationen. (Bryman, 2011; Hartman, 2001)

Genomförande

Vi ringade in ett intresseområde och arbetade fram en frågeställning. Därefter startade inläsning av litteratur och tidigare forskning i ämnet. Parallellt med inläsning samlades pedagogernas erfarenheter in genom intervjuer. Under intervjuer och transkribering av dessa har kategorier vuxit fram och en mer tydlig röd tråd blivit tydlig.

Vi har valt att båda närvara vid samtliga intervjuer. En av oss har haft huvudansvaret för intervjun. Detta ansvar har vi alternerat. Upplägget har gett oss möjlighet att reflektera under intervjuns gång. Den som ej haft huvudansvaret har aktivt lyssnat och ställt väl genomtänkta följdfrågor om det behövts.

Före intervjuerna ringde vi upp informanterna och frågade om de ville delta i studien. Vid detta samtal informerades de om syftet med studien samt hur lång tid vi avsett att ta till förfogande. De informerades även om att intervjun skulle spelas in och att de när som helst kan välja att avbryta sin medverkan. Vid intervjutillfället delades ett missiv ut (se bilaga 1) med mer information så som de etiska riktlinjerna (Vetenskapsrådet, 2002).

Intervjuerna spelades in med en diktafon. För att få informanterna bekväma och avslappnade i situationen, startades intervjuerna med några uppvärmningsfrågor och gärna ett par goa skratt (Hilmarsson, 2012). Detta har ej tagits med i det studerade materialet.

Det inspelade materialet transkriberades omedelbart efter intervjun. Detta för att inget skulle falla i glömska och feltolkas.

Svaren och beskrivningarna från de olika intervjuerna har jämförts för att hitta likheter och skillnader i dessa. Ur berättelserna har kategorier

för vad pedagogerna anser vara viktigt för barns språkutveckling samt olika sätt att arbeta med dessa vuxit fram. Att arbeta på detta sätt har skapat, för oss, nya sätt att se på det insamlade materialet.

Etiska överväganden

De etiska överväganden vi gjort tar sin utgångspunkt i Vetenskapsrådets (2002) fyra huvudkrav för vad som gäller för att genomföra studier i en god etisk anda. Dessa är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. I enlighet med Vetenskapsrådets krav har alla inblandade i vår studie fått information om syftet med studien, de har även informerats om att de, om de så önskar, när som helst kan dra sig ur studien. Vi har valt att ersätta namnen på de inblandade pedagogerna och deras förskolor med könsneutrala namn för att alla inblandade ska få vara anonyma. All insamlad information kommer enbart att användas till denna uppsats och kommer enbart att behandlas av oss som jobbar med den. Efter arbetet avslutats kommer all inspelad information att raderas. All denna information har de pedagoger vi intervjuat fått ta del av i ett missiv som delats ut innan varje intervju, se bilaga 1.

Resultat

I detta avsnitt presenteras pedagogernas utsagor utifrån vad som har relevans för frågeställningen Vilken syn på språkutvecklande arbetssätt har pedagoger i förskolan?

Utifrån de intervjuade pedagogernas redogörelser finner vi erfarenheter som ger en bild av vilka olika faktorer och arbetssätt som har betydelse för barns språkutveckling. Informanternas svar har bildat två huvudkategorier som vi presenterar resultatet utifrån. Det handlar om positiva erfarenheter, sådant som är positivt i pedagogernas arbete och sådant som har en positiv effekt på barnens språkutveckling. Den andra kategorin handlar om det motsatta. Om negativa erfarenheter. Det handlar om sådant som pedagogerna menar hämmar och begränsar deras arbete samt sådant som inte fungerar så bra i det praktiska arbetet med barnens språkutveckling. Pedagogernas berättelser har till stor del handlat om de positiva erfarenheterna.

I denna resultatdel presenterar vi de erfarenheter som framkommit under intervjuerna. Först presenteras kort varje pedagog med de huvuddrag som vi kunnat utläsa ur deras utsagor. Därefter följer en tabell som visar på likheter i deras erfarenheter.

Alex:

I Alex erfarenheter handlar mycket om att utmana barnen i deras lärande, genom att använda vardagssituationer till språkstunder. I vardagen har hen alltid barnens språkutveckling i bakhuvudet. Hen betonar vikten av ett gott samarbete med hemmen för att skapa en optimal lärsituation för barnen.

Kim:

Denna pedagogs erfarenheter handlar om att ta vara på barnens intressen. Genom att ta reda på vad barnen är intresserade av planeras lärandet och miljöerna så att det sker på barnens villkor. Hen menar att barnen är intresserade av Ipads och har utifrån det valt att aktivt använda dem i det vardagliga arbetet med barnen. Att ta vara på tiden och finnas nära barnen för att ta vara på de dagliga situationerna, så som lek, matsituationer och påklädning menar hen är en viktig del i det språkutvecklande arbetet.

Robin:

Av hens erfarenheter går att utläsa att ett enkelt och varierat språk i vardagliga situationer är av stor betydelse. Att använda tecken som stöd för språkinläringen ser hen som mycket framgångsrikt. En annan del som hen lärt sig med åren är att arbeta med material som hen själv finner lustfyllt.

Chris:

Det denna pedagog har med sig är att språkutveckling är något som sker hela tiden och använder sig av vardagliga situationer. Hen belyser utbildade pedagogers roll för att skapa en god lärsituation för barnen. Bristen på tid, mycket arbetstid som går åt till möten samt stora barngrupper ses som ett hinder i arbetet.

Charlie

En erfarenhet som denna pedagog trycker extra på är att använda tecken som stöd för en tidigare språkutveckling. Hen lyfter vikten av att vara lyhörd och lyssnar på barnens intressen och nyfikenhet. Internet är ett redskap som hen använder i sitt arbete. Samtal utifrån barnens nyfikenhet ger goda tillfällen för språkutveckling.

Love:

I Loves utsagor betonas barngruppens betydelse för det enskilda barnets språkutveckling. Hen har erfarenheter av att arbeta med gruppaktiviteter i syfte att både skapa språkutvecklande situationer samt ett gott socialt klimat i barngruppen. Arbetslaget ser hen som viktigt i sitt arbete. Att samarbeta, sträva mot samma mål samt att hålla sig ajour med aktuella metoder är något hen förordar.

Billie:

Denna pedagogs erfarenheter handlar om att det absolut viktigaste är att man pratar med barnen hela tiden, och att man benämner alla saker. Att använda sig av böcker och sagor menar hen har goda effekter på barns förståelse av språket samt stimulerar språkutvecklingen. Även tecken har enligt hen god inverkan. Hen talar om föräldrarnas ansvar gällande barnens språk och förespråkar logopedier då problem uppstår. Pedagogen betonar att barn lär av varandra i sociala samspel, därför blir barngruppen viktig för den språkliga utvecklingen.

Sam:

Alla i ett arbetslag har olika styrkor, och hens erfarenhet är att det är viktigt att ta vara på dessa. Hens styrkor är sagor och berättelser i det vardagliga arbetet. Hen har positiva erfarenheter av att arbeta med språkljuden, alfabetet samt munmotoriken i vardagssituationer som vid matbordet. Bilder som stöd för språket hjälper både pedagoger och barn i kommunikationen. Den fria leken menar hen har en stor roll i barnens utveckling, och därför ges ett stort utrymme till den.

Fig.1. Markerar erfarenheter av användandet av olika redskap för språkutveckling. Positiva erfarenheter markeras med + och negativa med -. Om informanten inte talat om redskapet blir rutan tom.

	Böcker	Tecken	Bilder	Ipad/ Internet	Lek	Språkljud och motorik
Alex	+		+		+	+
Kim	+	+	+	+	+	+
Robin	+	+	+		+	+
Chris	+		+	-	+	+
Charlie	+	+	+	+	+	+
Love	+		+		+	+
Billie	+	+	+			-
Sam	+		+	-	+	+

Pedagogers erfarenheter av språkfrämjande arbete

Samtliga pedagoger beskriver att det är den vardagliga kommunikationen som har den största och huvudsakliga betydelsen i arbetet med barns språkliga kompetens. Pedagogerna tar vara på matsituationer, på och avklädning, blöjbyten, toabesök, sagostunder, läsvila etc. Att använda språket tillsammans med barnen pågår hela tiden, och det gäller att ta vara på de unika stunder som pedagogerna ställs inför. Det upplevs som en positiv erfarenhet, att ta tillvara på de vardagliga situationerna med barnen.

Men allt har betydelse. För allt vi gör, vi pratar ju med barnen hela tiden, vi benämner saker och att man har en konstant diskussion. Man tar tillfället i akt. Jag tror inte att det finns en specifik situation där man kan säga att nu har språket ingen betydelse.

Informanterna var eniga om att det egna språkbruket är av stor vikt. Utifrån sina erfarenheter menar de att barnen snappar upp hur de mer erfarna använder sig av språket och använder språket på ett liknande sätt. Därför betonar de att det är otroligt viktigt att själv tänka över det egna språket. Att använda sig av ett så kallat bábisspråk eller barnspråk med barnen anses som negativt för barnen.

Saker benämns av pedagogerna med olika synonymer för att tydliggöra att det finns olika sätt att uttrycka sig på. De använder ett varierat

språk, som främjar ordförråd och skapar en förståelse för språkets struktur.

Hur vi använder språk med varandra. Vilka ord och vilka termer vi använder. Att vi har ett berikat språk så. Att vi inte använder samma ord, nu menar jag inte att man inte får säga vovve man får säga vovve och man får säga hund och man får säga dalmatin eller vad det nu är för någonting. Men att orden används på olika sätt så att de får ett stort och brett område och förstår att det är olika saker, att olika ord kan betyda samma sak.

Pedagogers arbetssätt

Pedagogerna tränar språket i det dagliga arbetet genom rim, ramsor, sång, musik, läsning och sagor. I leksituationer och då de spelar spel med barnen skapas tillfällen för samtal som berikar barnens språk samt förmåga att tänka i nya banor. De försöker att ta vara på gruppens och de individuella barnens intressen för att göra lärandet lustfyllt och greppbart för barnen. Planering görs utifrån hur det enskilda barnet kan utmanas i språkträningen både individuellt samt hur det kan ske i grupp. Pedagogerna försöker att göra utmaningar för barnen som de klarar av.

Vi jobbar ju mycket med sång, rim och ramsor och det munmotoriska övningar och språkljudsblider så att man har alla och det blir ju dagligen och i samling, det är ju något som sker hela tiden. Vi läser mycket böcker. Att det ska finnas bilderböcker med ordböcker för alla, att det ska finnas böcker som passar alla. Där har vi ju barn också i olika grupper så de får en utmaning i den grupp man är. Man får höra böcker utifrån där man är.

En av pedagogerna lyfter att det gäller även som pedagog att återspegla sin lust till lärandet. Det material som används ska vara spännande för pedagoger för att lärandet för gruppen ska optimeras.

Jag måste tycka att det är kul för att barnen ska tycka det är roligt, självklart. Det är en ganska självklar grej men man måste ändå göra erfarenheten för att få till det. Sen tycker andra att det är en jättebra för att det är så styrt och man vet precis vad man ska göra med barnen ..men nää..det fastnade inte jag för. Så det gäller att hitta sitt eget.. det tror jag.. att det är jätteviktigt för att fånga barnen för att dom ska tycka att det är roligt för att jag tror att det fastnar mer.

Vissa barn har enligt pedagogerna handlingsplaner som handlar om att hjälpa barnen vidare i sin språkutveckling. Dessa belyser vad barnen behöver träna extra på. Det kan vara att barnen behöver träna mer på meningsbyggnader, återberättande eller språkljud. Till detta tar de hjälp av olika material. Det kan vara bilder som stöd för berättande, teckenspråk samt olika spel och språklekar. Det finns även stunder där samtliga barn i gruppen får vara delaktiga i språkträningen då även den sociala biten behöver tränas. Här framträder en grundsyn som handlar om att varje barn har egenskaper som kommer gruppen till gagn

genomsyrar pedagogernas utsagor. Samtliga pedagoger uttrycker vikten av det sociokulturella samspelet mellan både barn och vuxen, men även barnen i mellan. Det förklaras för oss att pedagogerna utmanar barnet eller gruppen utifrån deras förutsättningar. Det handlar om att avläsa på vilken nivå t.ex. rim och ramsor ska ligga på, förstår barnet eller hur pedagogen måste tänka om för att få barnet att förstå.

Sen har man ju många barns som inte kan säga RRRR. Men man rättar ju aldrig ett barn, utan man kanske övar mer på RRRR-ramsor eller ja.. förstärker det på det sättet. Och RRRR brukar ju komma.[...] Det är ju ingen katastrof att du inte kan säga RRRR. Det är ju värre om det är D, P, T,S till slut så hör du ju nästa inte vad barnet säger det är så många konsonanter som de inte kan säga. Så man får ju gissa sig till. Men ibland kan det ju bli lite jobbigt också när man frågar om flera gånger att man försöker lista sig till... vad sa personen nu då?

En pedagog förklarar att på den avdelning hen arbetar jobbar de regelbundet med munmotoriken genom mungymnastik.

Jaa ibland har vi mungymnastik, det är också en sådan där grej som man kan köra i lite omgångar. Men sedan tycker jag att...jag är mer så där att liksom att hjälpa dem, och visa liksom att hur man ska ha tungan i munnen och... istället för att tro bara att det går över eller att de lär sig... man kan hjälpa dem, de tar inte illa vid sig tycker jag. Om man hjälper dem, och liksom lyssna nu, nu kunde du... Att man hjälper ju alltid små barn att prata och säga mamma...och liksom hela tiden det här med utvecklingen för små barn. Sen är det som det går till en gräns när de blir lite större då så slutar man att hjälpa dem känns det ibland som.

Pedagogen beskriver här hur det ibland upplevs att det finns en rädsla för att rätta barnen då de har ett felaktigt uttal eller använder ord på ett felaktigt sätt. Utifrån sina erfarenheter menar hen att det är bättre att hjälpa dem så att de får den hjälp de behöver.

Pedagogernas redskap

Bilder tas upp som redskap för att förstärka vad barnen vill säga. Det kan även fungera som minnesstärkande och göra det lättare för barn att återberätta vad som har hänt under en dag. Bilder kan även användas för att synliggöra hur dagsaktiviteten kommer att se ut, eller vilka barn som är närvarande eller borta. Kort används även på hur vilken ordning kläderna sätts på vid utgång och vilka kläder som är aktuella beroende på väder.

Och bilder, vi använder oss mycket av bilder som stöd för att förtydliga till exempel, det tycker jag det borde alla göra, att använda sig av bilder på hur dagen ser ut så att de får en tydlig bild av hur dagen är på förskolan. Och vilka rutiner vi har. Så det har vi på vår avdelning. Och det har alla nytta av, att vi har en bild på frukosten, så står det frukost. Vi har som en lång remsa på väggen. Och så står det frukost och sen kanske det står myrgruppen ska vara

inne då är det då har den en särskild bild så sen kanske utelek, kissa, tvätta händerna då är det en bild på det, på toaletten och så en med en som står och tvättar händerna.

Flera av våra informanter lyfter vikten av att antingen jobba med bilder eller tecken. De menar att det förstärker språket för alla barn inte bara de som har svårigheter. Tecken förordas om t.ex. små barn inte har språket med sig och inte kan göra sig förstådda vid en matsituation. Tre av pedagogerna, oberoende av varandra, tog upp att små barn som inte kan uttrycka ordet mjölk verbalt istället gör tecknet för mjölk. Barnen kan på så sätt göra sig förstådda och kan kommunicera på ett rikare sätt.

Jag själv har ju jamen känslan när man sitter vid bordet av barn som inte har något språk sitter där och säger "däää" och man försöker gissa vad de är åsså helt plötsligt gör tecknet för mjölk. Om än lite yvigt men...jaha.." du vill ha mjölk" LYCKAN när man första gången man blir förstådd av att nånting man försöker säga så ååå inte bara av att man pekar.utan.... Ja, hon förstod på en gång... jag menar mjölk..jag gjorde tecknet för mjölk och hon förstod... de e...va häftigt... det är jätte roligt att se. Framför allt gärna att små barn tar till sig tecknen ååååå, åååå hur lycklig dom är när inte, när dom inte, eller...det är lättare att forma ord med händerna än verbalt när dom är små, och man kan säga ord som är ganska komplicerade bara med ett litet tecken.

Ipad är något som nämns av endast några pedagoger. En tycker att iPaden fyller en funktion som redskap för barns språkande och synliggör barnens utveckling. Genom att använda sig av appar som har konstruerats för språkutveckling kan barnen få möjlighet att träna sig i språket. Det finns även appar samt funktioner i iPaden som kan användas för dokumentation. Kamera, filmprogram samt skrivfunktioner är exempel på detta. Lärandet och utvecklingen synliggörs inte bara för barnet utan även för pedagoger och föräldrar eller andra vårdnadshavare.

Svårigheten med iPaden, tycker pedagogerna själva, är att det är svårt att sätta sig in i programmen och vilket syfte apparna har.

jag känner mer och mer ett motstånd i mig själv mot iPadsen, att det blir ändå att man lämnar barnen själva med den. Även om de sitter, ibland kanske de sitter själv eller ibland kanske de sitter två och två eller tre och tre, det blir lite som en barnvakt tycker jag.

vi har ju börjat med iPaden nu att man...alla barn, det finns ju jätte mycket bra program där man kan göra egna sagor t. ex. eller spela in filmer. Där de då med sina egna ord, utifrån sina egna förutsättningarkan göra berättelser, sånger och ramsor. Och de lyssnar gärna på varandra så..."ååh, det här är ju han" fast det är en ettåring som har spelat in med ett eller två ords satser "jamen, titta! Draken! Alla!" de är jätteroliga filmerna faktiskt, mmmm. Att man får lyssna på varnadra och lyssna på andra och varandras berättelser. Det handlar mycket om samspel, samarbete och samtal att man och det.

TRAS, Tidig Registrering Av Språkutveckling (se bilaga 3), används av samtliga informanter. Deras beskrivningar av materialet och dess syfte tyder på olika tolkningar av det. Vissa anser att TRAS är ett rent bedömningsformulär som pekar på barnens brister samt på vilket sätt insatser behöver sättas in. Detta ses då som negativa erfarenheter av materialet. Flera av pedagogerna ser användandet av TRAS som ett redskap för att hjälpa individen framåt, både enskilt och i grupp. Ett redskap för att utifrån varje barns behov anpassa verksamheten på ett sådant sätt att samtliga får det stöd och den utmaning de behöver. Detta anser de vara en positiv erfarenhet.

Dels så använder vi ju TRAS för att kolla, Tidig Registrering Av Språkutveckling, för att se var de ligger och vad de behöver hjälp med, det är ju som ingen markering utan ett hjälpmedel för oss, för att vi ska kunna hjälpa barnet. Vissa kan ju tycka...jaha, va är det där för något...observation liksom, men vi tycker det är jättebra och liksom kunna kika på, så att vi får lite stöttning. Var ligger barnet, det här behöver man träna på.

Genom att dokumentera kontinuerligt synliggörs barnens utveckling och lärande. Några av informanterna nämnde dokumentationen där bilder var i fokus och barnet kunde återberätta och få syn på sin egen utveckling och sitt lärande. En av pedagogerna använde sig av iPad i dokumentationssyfte.

å att man de är med dokumentationen att dem redan tidigt fått sätta ord även om det är små ord man får sätta ord på: vad har jag varit med om? Och det tycker vi är jätte viktigt att det är deras ord inte våra ord. Vi är inte deras upplevelse. Och vi gör en utvärdering utifrån vårt,.. men barn ska sätta ord på sitt lärande och sina tankar.

Pedagogers betydelse

Det framkommer av svaren att pedagogerna anser att pedagogens roll i förskolan är oerhört viktig för barnens språkutveckling. Vissa barn har större förutsättningar att få ett rikt och varierat språk hemma medan vissa barn inte får det.

Pedagogerna är A och O! vi måste vara där och se och ju mer vi är medveten och närvarande desto mer kan vi jobba med språket och hjälpa barnet.

Jag tycker ju att det absolut viktigaste är ju att man pratar med barnen hela tiden, och att man benämner alla saker.

Som pedagog måste du ju hela tiden vara lyhörd utifrån varje eget barns behov, men just det här att ta tiden tror jag är viktig att man lyssnar.

En pedagog belyser det faktum att barnen vistas stor del av sin vakna tid på förskolan, och menar att mycket av det språk barnen får till sig under en dag kommer från förskolans personal och de övriga barnen på förskolan.

Med tanke på att barnen är väldigt mycket på förskolan hos oss, och nu pratar jag bara om barn som är på förskola. Jag anser INTE att barn som är hemma med sina vårdnadshavare blir dumma i huvudet. Absolut inte! Men barn är på förskolan väldigt mycket tid hos oss, alltså har vi en stor betydelse för barns språkutveckling. Och vi har en akademisk utbildning. Vi ska ha ett vårdat språk, ett berikande språk.

Tiden är något som flera informanter beskriver. I många fall beskrivs tiden som något det finns ont om, eftersom den fylls av så mycket annat än språkutvecklande aktiviteter. En frustration, skapad av denna tidsbrist, finns hos flera av pedagogerna. De beskriver hur stora barngrupper, olika möten, kravet på pedagogisk dokumentation mm gör att tiden för att aktivt vara med barnen blir begränsad.

Två av informanterna beskriver däremot att tiden är en tillgång som de väljer att använda. De väljer till exempel att göra den pedagogiska dokumentationen tillsammans med barnen och skapar genom detta ett lärandetillfälle för barnen. Pedagogerna får under denna tid möjlighet att tillsammans med barnen reflektera och samtala kring den föregående veckan.

Nämen att få tid till det för att ska vi dokumentera och se lärandet då måste vi även stanna upp inte bara springa på. Och vi ser vi har den tid vi har många pratar om när ska man ha tid ååå vi har jättemycket tid. Vi är ju här varje dag med barna och det gäller att göra det med dem. De är här och vi är här det är bara att göra det med dem för är de med så finns ju tiden och det är deras..då kommer ju deras ord fram.

Diskussion

I detta avsnitt av uppsatsen diskuteras utsagorna utifrån pedagogernas beskrivningar av sina arbetssätt och erfarenheter samt tidigare forskning. Vi söker efter samband i utsagorna som visar på vad pedagoger ser som betydelsefullt för förskolebarnens språkutveckling. Våra tolkningar och reflektioner blir en grund för ny förståelse i ämnet.

Vi börjar med att diskutera innebörden av vad som avses med språk och språkutveckling. Sedan följer diskussion av pedagogernas utsagor utifrån tre huvudrubriker.

Utifrån vårt syfte: *Vilken syn på språkutvecklande arbetssätt har pedagoger i förskolan?* har vi sett tre huvuddrag i informanternas beskrivningar. Det handlar om de vardagliga samtalen, olika redskap som används i språkutvecklande syfte och pedagogens roll för barnens språkande som är i fokus när pedagogerna beskriver sina tillvägagångssätt. Deras upplevelse är, i enighet med tidigare forskning som exempelvis Norling (2013) och Scull et al. (2012), att det är viktigt att pedagogerna tar varje tillfälle i akt att utmana barnens lärande. Att benämna allt i omgivningen för att berika barnens ordförråd. Det är i de vardagliga och spontana stunderna som uppstår som pedagogerna kan fånga barnens intressen, och utifrån dessa skapa språkliga lärandetillfällen. Detta menar de ställer krav på både pedagogernas egna kunskap samt att de har material eller redskap som de själva tycker om till sin hjälp. Vi tolkar deras utsagor som att de har ett sociokulturellt synsätt på lärandet, där sammanhang och social interaktion är viktiga. (Svensson, 2009)

Lpfö98 (Skolverket, 2010) ställer höga krav på förskolans verksamhet och dess arbete med språkutvecklingen. Pedagogerna ska sträva efter att tillgodose varje enskilt barns behov samt lägga grunden till ett livslångt lärande. Vi har funnit att det finns en stor medvetenhet kring språkarbetet på de förskolor vi besökt. De intervjuade pedagogerna har alla en önskan och en strävan att samtliga barn ska få känna att de har ett väl fungerande språk. Denna medvetenhet beskrivs även i Scull et al.(2012). De menar att en medvetenhet finns men att metoderna skiftar. Vår studie visar även den på skilda arbetssätt i samma syfte. Vi tolkar informanternas svar som att barnens språkliga utveckling är något som finns med dem hela tiden. För att försäkra sig om att varje barns behov blir tillgodosett använder sig pedagogerna av ett material för observation och kartläggning som kallas TRAS. Detta material ska fungera som ett hjälpmedel för pedagoger att uppmärksamma saker i barnens språkutveckling som behöver stöttning. Vi har sett en oenighet bland informanterna kring hur de använder sig av materialet. Vi finner det intressant att tolkningen av materialets syfte beskrivs både som ett sätt att peka på barns brister och som ett sätt att få syn på vad i verksamheten som brister i arbetet med barnens språk. Oavsett barnens ålder och var i utvecklingen de är så

använder sig pedagogerna av ett berikande språk som passar för den aktuella barngruppen eller enskilda barnet.

Språk

Pedagogerna beskriver att språk är något som vi använder och som finns runt omkring oss hela tiden. Våra språkliga färdigheter är under ständig utveckling hela livet. Juul och Jensen (2003) skriver om den livslånga processen av att ständigt lära och utvecklas. Pedagogerna uttrycker språket som en social funktion som kan utgöra ett gemensamt lärande. Detta tolkar vi som ett uttryck för den sociokulturella synen på språkutveckling och lärande som bland annat Säljö (2010) förespråkar. Bruce & Riddarsporre (2012) och Norling (2013) tydliggör detta i sina forskningar.

Vi menar att kunna göra sig förstådd är en början till att språka och samspela med andra vilket även Bjar och Liberg (2010) samt Svensson (2009) skriver om. En av pedagogerna beskriver att barnen behöver, och vill kommunicera samt att kommunikationen sker på olika sätt. Det är inte alltid som de vuxna förstår, men barnen förstår varandra. Hen beskriver här erfarenheter och arbetssätt av att ta hjälp av varandra, både vuxna och barn, för att skapa goda förutsättningar för kommunikation. Flera av pedagogerna beskriver att det är viktigt att hjälpa barnen med att få till språkljud och uttal. Detta gör de framgångsrikt genom olika munmotoriska övningar. Bjar (2010) förklarar att övningar medvetandegör språket för barnen och detta får positiva effekter på språkutvecklingen. Samtliga pedagoger beskriver att det är genom att använda språket i det sociala samspelet som utvecklingen av det sker.

Tidigare forskning pekar på att en grundförståelse till hur ord och meningar är uppbyggda har betydelse för språkutvecklingen samt för hur barnen kan gå vidare till att bli läsare (se t.ex. Svensson, 2009). Våra informanter betonar att berika barnens ordförråd med olika synonymer, och ge dem en förståelse till att ord kan låta lika men ha olika innebörd, är viktiga delar. Vi tolkar både Bruce och Riddarsporre (2012) och informanterna som att språkutveckling inte bara innehåller olika språkljud och hantering av ordförråd. Det handlar i mångt och mycket om lyssnandet och att kunna göra sig förstådd.

Några pedagoger trycker på att komplettera det talade språket med bilder eller tecken. De har utifrån sina erfarenheter sett att det berikar barnens förståelse för språket och belyser sina erfarenheter av att tecken är bra, samt att det skapar en vilja att kommunicera. De menar att ett litet barn som ännu inte har lärt sig att tala kan genom tecken göra sig förstådd. De berättar att genom detta skapas en glädje hos barnet och att det i sin tur leder till att barnet börjar tala tidigare. Tecknen beskrivs som ett redskap som ger god hjälp i språkutvecklingen för alla barn i hela gruppen. Tecken finns alltid till hands.

Bilder är något vissa pedagoger använder sig av då barnen inte har eller finner orden, det kan tydliggöra och hjälpa barnen i olika situationer. Att barnen vill uttrycka sina tankar och behov genom att kommunicera styrks av det kognitiva synsättet på lärande som Svensson (2009) beskriver. Genom att

använda sig av tecken och bilder får barnet ett redskap för att uttrycka sina tankar och förstå sin omvärld. En pedagog visade oss en bildserie som visade hur deras dag kunde se ut. Serien sitter alltid på samma plats och barnen går gärna dit för att se vad som kommer att hända. Efter varje händelse plockas den aktuella bilden bort. Denna bildserie hjälper barnen att göra dagen överskådlig och fungerar som ett redskap i samtal kring dagens aktiviteter. Scull et al. (2012) tar upp användandet av bilder som stöd på detta sätt får positiva konsekvenser för barnens förståelse för fenomen och därmed berikar både barnens språk och deras tankevärldar.

Vardagssamtalet

Något som samtliga informanter belyser som en positiv erfarenhet är att använda sig av de vardagliga situationerna för att på ett naturligt sätt utöka och berika barnens språk. Matsituationer, påklädning, toabesök och lek är stunder som har goda språkutvecklande möjligheter. Det pedagogerna uttrycker ser vi stämmer överens med det författarna Kultti (2012), Norling (2013) och Svensson (2009) belyser i sina texter.

Samtliga pedagoger pratar om hur viktigt det är att ta vara på det vardagliga samtalet. Här ser vi ett samband med det Lindö (2010) berättar om att låta barnen få bada i språket. Både författaren och informanterna hävdar vikten av att redan i ett tidigt skede låta barnen få vara med och kommunicera. Det gäller bara att ta vara och se den enskilda individen och därifrån jobba med språket. Att bada i språket tolkar vi som att barnet ska omges av mycket språk genom samtal, böcker, bilder mm i sin vardag. Att använda språket tillsammans med andra på detta sätt ger uttryck för det sociokulturella perspektivet på lärande som Säljö (2010) beskriver.

Pedagogerna förklarar att eftersom måltiderna är återkommande och har en viss struktur, att sitta vid ett bord, tillsammans med andra, och äta sin mat. Så ges goda tillfällen till samtal. De tar tillvara på dessa stunder och fyller dem med rim och ramsor som berikar och ökar barnens medvetenhet om språket. Även vardagliga saker diskuteras, som vad det är för mat till exempel. Pedagogerna kan benämna vad som serveras och tala om färger och smaker, kallt och varmt mm. Vi konstaterar att pedagogernas beskrivningar om hur viktigt det är med samtal och reflektioner stämmer väl överens med tidigare forskning som exempelvis Lindös forskning (2012). Samtalen vid bordet handlar ofta om saker som barnen är intresserade av. Att utgå från barnens erfarenheter och intressen gör att det blir roligt för barnen att samtala vilket medför ett lärande som ligger barnet nära och blir greppbart för dem. I dessa stunder samtalar barnen både med varandra och med pedagogen som även Juul och Jensen (2003) tar upp. Pedagogens roll i samtalen är att ställa utmanande och berikande frågor samt att komma med sakkunskaper likt det Lindö (2010) förordar.

Påklädningen handlar enligt utsagorna, mycket om att förstå ordning och rimlighet. Vad är det för väder? Vilka kläder behövs då? De erfarenheter och arbetssätt som beskrivs kring påklädningen är att det ges bra tillfällen att lära

sig ord på kläder samt färger. Pedagogerna säger att de hela tiden benämner vad de gör. Att till exempel säga "nu tar vi den röda stöveln och sätter den på din högra fot". De lite större barnen kan själva utmanas i att ta reda på vad vädret kräver för klädsel. Begrepp/samlingsord som ytterkläder, vinterkläder, regnkläder, skor mm tränas. Några pedagoger beskriver hur de använder bildstöd, bilder på väggen som visar i vilken ordning som kläderna ska tas på. De beskriver hur bilderna stöttar barnen då de hjälper varandra att ta på kläderna.

Då blöjbyten ger tillfällen till att ta barnet ur barngruppen i några minuter, så skapas en situation där pedagogen kan samtala med det enskilda barnet. Ofta finns bilder eller böcker vid skötbordet som pedagogen skapar dialog kring. Det berättas i en intervju om hur de använder pekböcker och samtalar med barnet och hela tiden försöker att sätta ord på bilderna. Nämen var kaninen där, vilken fin kanin. Barnet kanske gör sina första försök till nya ord och pedagogen kan då bekräfta och uppmuntra. Vi anser i enighet med Strömquist (2010) att barn lär sig i samspel med sin omgivning.

En annan pedagog berättar om hur hen har ett medvetet ordval i den dagliga verksamheten som berikar barnens ordförråd samt medför att barnen får en förståelse till olika synonymmer. Ger det uttryck för hur dessa medvetna val, baserade på tidigare erfarenheter, har betydelse för hur den pedagogiska verksamheten med språkutveckling i förskolan utformas.

Redskap för språkutveckling

I leken skapas oändliga möjligheter till utveckling och lärande. Leken ger barnen, precis som Pramling, Samuelsson och Sheridan (1999) skriver, chansen att kommunicera och föra en dialog. Detta kan likas vid Vygotskijs teorier om att språket får från yttre kommunikation till den inre och skapar därför ett redskap för tanken.

Pedagogerna beskriver erfarenheter både från fri lek samt planerad verksamhet. En informant beskriver den fria leken som viktig, men betonar att den är barnens egen. Hens erfarenheter kring fri lek är att i den skapas lärandetillfällen av barnen själva. Pedagogens roll är att se till att leken inte störs samt att berika den med fakta eller material då barnen frågar om det. De övriga pedagogerna har en annan erfarenhet av denna fria lek. De menar att genom att finnas närvarande och deltagande i leken kan de berika och utmana barnen till att utvecklas både språkligt och kognitivt. Samtliga menar dock att leken är en viktig del i barnens språkutveckling. Det är i leken som Brodin och Lindstrand (2008) skriver om att barnen övar sina färdigheter och utvecklar dem i ett samspel med andra. I leken blir det sociokulturella lärandet synligt. De äldre och kanske mer erfarna eller kunnigare barnen stöttar de yngre barnen och en gemensam erfarenhet och kunskap skapas i barngruppen (Gibbons, 2009).

Vår tolkning av pedagogernas utsagor är att de har det sociokulturella synsättet på lärande som pedagogisk grund. Men att synen på pedagogernas

roll i detta lärande skiljer dem åt. Flera av dem ser sig som medskapare av kunskap i gruppen under leken. En ser sig själv som någon utanför gruppen som kan bidra med kunskap och fungerar som en vakt så att lärandet kan ske utan störande moment. Konsekvensen av dessa två synsätt menar vi blir att där pedagogerna har en aktiv roll får barnen utmaningar som berikar mot ett mer målinriktat lärande. I det fall där barnen själva styr leken kan pedagoger inte veta vad som barnen lär.

Böcker, sagor och berättande

I enighet med Lindö (2009) talar informanterna om deras positiva arbete och erfarenhet med att läsa och samtala kring sagor och berättelser. I vardagen kan en berättelse fånga intresset hos en barngrupp. En pedagog berättar att hen ofta tar till en berättelse eller historia för att lugna eller samla barnen. Detta blir då både ett redskap för att leda och ta kontroll över situationer samt ett språkutvecklande tillfälle. Detta är ett tydligt exempel på hur pedagogerna menar att de har med sig språkutvecklande synsätt i vardagen.

Samtliga pedagoger berättar att de har dagliga lästunder med barnen. Varje dag har de en så kallad läsvila som syftar till att dels skapa en lugn stund men även till att barnens ska få ta del av litteratur. Under dagen kan barn spontant vilja lyssna till en bok eller kanske själva läsa. Även planerade sagostunder kan förekomma, då med syfte att skapa ett lärandetillfälle. En av informanterna berättar att de äldre barnen får lyssna till sagan och får sedan rita en bild. Därefter kommer reflektionen över vad som ritats, barnen delger varandra för vad de fastnade på i sagan och varför. I enighet med vad Sandvik et al. (2013) beskrivs högläsningen som en vanligt förekommande aktivitet, så förklarar samtliga pedagoger att de dagligen läser och reflekterar med barnen om böckerna och samtalar även om bilderna som finns i böckerna. Genom sagor och böcker anser pedagogerna att barnen blir delaktiga och kan därför vara med att reflektera och utmanas. Konsekvenser av dessa arbetssätt handlar om att barnen utökar sin förståelse för hur andra uppfattar och förstår sin omvärld samt sitt ordförråd

Rim, Ramsor och sång

Pedagogernas utsagor om rim, ramsor och sång som språkstimulerande och språkutvecklande, stämmer väl överens med Svenssons (2009) teorier. Svensson skriver om hur viktigt det är med språklekar och därigenom får barnen en förståelse till orden och språket. Bland annat om hur språket är uppbyggt men även att meningar kan sägas på olika sätt men då får olika betydelser. Pedagogerna talar inte mycket om detta under intervjuerna. Men samtliga förklarar att de dagligen använder sig av sånger, rim och ramsor. Vi tolkar detta som att det är en självklar del i förskoleverksamheten. Så självklar att det inte reflekteras över. Detta beskriver även Svensson (2013) som ett väl inarbetat arbetsmoment som naturligt finns i förskolans verksamhet. En av pedagogerna lyfter hur de arbetar med sången Imse, vimse spindel. De lägger till bilder och rörelser för att barnen lättare ska komma ihåg texten. Vilket även

Jederlund (2002) menar kan stötta barnen. Samtidigt som det blir lustfyllt för barnen och alla sinnen stimuleras blir det ett konkretiserande moment att se och göra samtidigt som sången sjungs.

iPad

Chris och Kim pratar i sina intervjuer om iPads, och att de är bra verktyg att få barnen att på ett lustfyllt sätt träna olika delar i språket. Kim tycker att iPaden med sina funktioner sparar tid då barnen tillsammans med pedagogen dokumenterar verksamheten. Denna dokumentationstid ger ypperliga tillfällen för barnen att reflektera över sitt lärande samt att samtala med en pedagog. Chris tycker att iPaden är ett bra verktyg men hen önskar att det finns mer tid till att sitta med barnen. Charlie anser att internet är ett snabbt verktyg att använda sig av då hen och barnen vill ha svar på den fråga som ställs för stunden. Aglassinger et al. (2012) belyser hur snabbt det går att använda sig av iPads och internet samt dess egenskaper till att skapa och söka efter det som efterfrågas av den enskilde individen.

Vi utläsa att det finns en oenighet mellan pedagogerna. Denna oenighet kan ses ur ett tidsperspektiv. Flera av pedagogerna beskriver att användandet av iPad kräver tid från dem. De vill kunna sitta med barnen då de arbetar med iPaden, det är tid som de menar inte finns. En pedagog beskriver att hens erfarenhet är att iPaden blir en barnvakt där barnen får sitta själva.

Miljö

Lekmiljöerna betonas av flera av pedagogerna som viktiga för både vilken typ av lek som skapas samt för hur barnen samtalar med varandra. Miljöer som inbjuder till aktivitet samt ger barnen trygghet betonas av Sandberg Vourinen (2008) som viktiga. Miljöerna ska enligt vissa pedagoger förändras med de barn som finns på avdelningen för stunden. De menar att barnens intressen ska få styra vad som ska erbjudas i förskolans miljöer. Anpassade miljöer ger barnen en känsla av delaktighet och tillhörighet som i sin tur kan stimulera barnens lek och lärande samt skapar en trygghet för dem. Några andra pedagoger beskriver hur de arbetat fram särskilda språkstimulerande miljöer. I dessa miljöer finns bilder, bokstäver och ett blandat utbud av material som är specifikt riktat mot barnens språkutveckling. Eriksson Bergström (2013) skriver i sin avhandling om hur öppna och oplanerade miljöer skapar kreativitet och kommunikation samt hur planerade miljöer bidrar till att styra verksamheten. Hon betonar att båda dessa har betydelse i den pedagogiska verksamheten. Vi tolkar detta som att öppna och oplanerade lekmiljöer och i förväg planerade miljöer kompletterar varandra i det språkutvecklande arbetet med barnen. Fasta språkmiljöer riktar barnens medvetenhet mot vad de tränar och i övriga miljöer skapar barnens intressen och kreativitet unika lärandetillfällen.

Pedagogerna har även erfarenheter av planerad lek eller aktiviteter som pedagogerna tänkt ut i förväg, så som samlingar och lässtunder. I sådana situationer kan ett riktat syfte med aktiviteten leda till ett språkligt lärande hos

barnen. Dessa tillfällen har inte belysts särskilt mycket av våra informanter. De har mer tryckt på de vardagliga situationerna och leken som positiva erfarenheter när det gäller barnens språkutveckling.

Pedagogens betydelse

Att pedagogernas roll är viktig har pedagogerna tydligt betonat i sina utsagor. Svensson (2009) lyfter vikten med kunniga pedagoger inom språkutveckling. Pedagoger som kan hur själva språket är uppbyggt. Pedagogerna uttrycker hur de går och tänker på hur de använder språket och hur de kan hjälpa barnen att utveckla sitt språk. De menar att de har barnens språkutveckling i åtanke under alla dagens aktiviteter. En pedagog uttalar att då barnen tillbringar stor del av sin tid med förskolans personal är det deras språk de hör och lär av. Utifrån detta uttalande kan pedagogernas roll ses som mycket värdefull för hur barnens språk utvecklas. Hen menar att pedagoger ska ha ett varierat och korrekt språk vilket även Axelsson (2009) och Thulin (2011) tar upp. Att benämna saker och ting med rätt termer ser de som betydande för språkutvecklingen.

Informanterna försöker fånga barnen i deras språkutveckling genom att ofta försöka lyfta det som behövs tränas. En pedagog tar upp exemplet om barn som har svårigheter med att uttala R. Om barnet själv pratar om något denne finner intressant försöker hen att vara övertydlig och artikulera R:en för att det ska höras hur det uttalas. I enighet med Nordin Hultman (2004) beskriver pedagogerna hur varje enskilt barns behov sätts i fokus och hur de använder sin kompetens till att utforma en lärandemiljö som bidrar till utveckling för det enskilda barnet. I en av intervjuerna ser vi ett motsatt förhållningssätt till språkträning med barnen som behöver extra hjälp med språkljuden. Hen beskriver att det är föräldrar och logopedier som ska arbeta med barn som har svårigheter av detta slag och att det är inte förskolans jobb. Vi tycker oss se en motsägelsefull tolkning av det uppdrag som beskrivs i Lpfö98 (Skolverket, 2010) i denna utsaga. Det är anmärkningsvärt att en pedagog i ena stunden beskriver förskolans arbete med barnens språk som centralt och viktigt, men i nästa förklarar att om ett barn behöver lite extra stöd, tillfälligt eller varaktigt så är det inte förskolans uppgift utan hemmet och BVC (Barnavårdscentralen). Vi ser att detta uttalande strider mot det Miglis Sandvik et al. (2013) beskriver då de pekar på förskolan som viktig för barn med risk att utveckla svårigheter i läs och skriv samt kommunikation. Denna pedagogs uttalande kan sättas i relation till en annan pedagogs beskrivning av hur det finns en tendens att sluta hjälpa barnen med deras uttal ju äldre de blir. Vi tolkar detta som att det finns en tvetydighet i vad uppdragen innebär samt att det finns en rädsla i att hjälpen ska såra barnen och kanske även deras vårdnadshavare.

En annan av informanterna belyser hur viktigt det är med närvarande pedagoger och trycker på att vara där barnen befinner sig. Pedagogens roll i det här förklaras med att det ska finnas en pedagog i varje rum där barnen befinner sig. Hen säger att pedagogerna inte är på förskolan för att prata med

varandra utan de är där för barnen. Att fånga barnens lärande för att sedan spinna vidare på vad barnen har för tankar och utmana dem. Hen och flera andra av pedagogerna betonar hur viktigt arbetslaget är. De menar att det är pedagogerna tillsammans som skapar de goda förutsättningarna för barnens utveckling och lärande.

Reflektion

Vi tolkar pedagogernas beskrivningar av sina arbetssätt och erfarenheter som att det är betydelsefullt med ett stabilt arbetslag som omger dem i verksamheten. Att kunna dra åt samma håll och ta vara på varandras styrkor är viktigt för deras arbete. Tiden är en faktor i vardagen som ger både möjligheter och begränsningar. Det finns en undermening i utsagorna som handlar om att de strävansmål som läroplanen lyfter kan vara svåra att svara upp mot då barngrupperna blir större och pedagogers tid blir en bristvara. Men att tiden kan användas, och måste användas på bästa sätt för barnen. I detta har arbetslagen en viktig roll.

Det samband vi kan se genom denna studie handlar om att förskolans praktik genomsyras av språkutvecklande aktiviteter i alla dagens situationer. Däremot tolkar vi, utifrån resultaten, att vissa pedagoger använder sig av språkutvecklande moment, som rim och ramsor, utan att reflektera varför det görs. Pedagogerna har hela tiden medvetna funderingar på hur de kan hjälpa barnen att komma framåt i sin språkutveckling. Det som överraskade oss i denna studie var att pedagogerna i stor utsträckning använde sig av bilder och tecken för att komplettera det verbala språket. Men de är alla överens om hur viktigt det är att hela tiden prata med barnen. Att som pedagog vara noga med hur deras eget språk används. Dels för att berika barnens ordförråd men även utmana dem i deras egna individuella utveckling. Vi tycker oss uppfatta en yrkesstolthet där de ser sin stora betydelse för barnens språkliga utveckling.

Utifrån pedagogernas arbetssätt har vi tolkat att det är av vikt att inte fastna i gamla mönster. De påpekar vikten av att ständigt förnya och hålla sig uppdaterad i nya språkutvecklande metoder och se till den aktuella barngruppens behov.

En reflektion som vi gjort är att ingen av pedagogerna har nämnt den omvårdande delen av uppdraget som betydelsefullt i det språkutvecklande arbetet med barnen. Det Norling (2013) beskriver som ett varmt och inbjudande förhållningssätt.

Metoddiskussion

I denna kvalitativa studie valde vi att utifrån semistrukturerade intervjuer ta reda på åtta pedagogers erfarenheter i arbetet med barns språkutveckling i förskolan. Dessa intervjuer har gett oss en nyanserad bild av hur arbetet med språk genomförs på några förskolor i två kommuner.

Vi valde att studera området språkutveckling som vi nyligen läst om i utbildningen till förskollärare. Denna bakgrund från utbildningen handlade om hur barn utvecklar sitt språk, men belyste väldigt lite om hur pedagoger i förskoleverksamhet arbetar med detta. Vi valde att genom denna studie ta reda på pedagogers erfarenheter av att arbeta med språkutveckling.

Vi började med att läsa in oss på olika metoder för kvalitativa studier. Därefter började vi arbetet med bakgrunden. För att bakgrunden skulle bli så relevant som möjlig genomfördes intervjuerna parallellt med skrivande av bakgrunden. Detta arbetssätt är inspirerat av det som Bryman (2011) och Hartman (2001) kallar för grounded theory eller grundad teori. Vi har tagit till oss av Denscombes (2009) ord om att den insamlade datan ska utgöra huvuddelen i arbetet. Och utifrån detta har valet av vad som ska finnas med i bakgrunden gjorts.

För att försäkra oss om att frågorna i intervjuerna skulle ge de samtal som vi önskade, genomfördes två provintervjuer. Detta menar Denscombe (2009) är viktigt. Intervjuerna har varit givande och rika på erfarenheter. Vi anser att vi i samtliga intervjuer har skapat en lättsam stämning som gjort det lätt för informanterna att tala om sina erfarenheter vilket de även har bekräftat. Att skapa en behaglig intervjusituation benämner både Bryman (2011) och Hilmarsson (2012).

Något vi tänkt på som skulle kunna ge oss en större förståelse till pedagogernas utsagor är att få vara med i verksamheten och aktivt ta del av det de beskriver. Om tid funnits hade vi gärna observerat pedagogerna i deras dagliga arbete med barns språkutveckling.

Förslag till vidare forskning

Studien belyser viktiga erfarenheter från det språkutvecklande arbetet i förskolan. Här radar vi upp några saker som vi blivit nyfikna på under arbetets gång.

- Hur ser samarbetet med hemmen ut då det kommer till barnens språkliga utveckling?
- Vilka erfarenheter finns av samarbete med förskoleklassen och skolan gällande språkutveckling?
- Hur väljer pedagoger att se på tiden, som en tillgång eller en begränsning?
- Hur används iPads som redskap för språkutveckling?
- Hur används tecken, teckenspråk, som redskap för språkutveckling?

Referenser

Axelsson, M. (2009). Bygga broar och öppna dörrar: att läsa, skriva och samtala om texter i förskola och skola. I K. Jönsson (red.)(1. uppl.) *Vardagsspråk och skolspråk i utveckling* (s.148-176). Stockholm: Liber.

Backman, J. (2008). *Rapporter och uppsatser*. (2., uppdaterade [och utök.]. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Bjar, L. (2010). Barn utvecklar sitt språk. I L. Bjar C. Liberg (Red.) (2, [uppdaterade] uppl.), *Orden tar form- om barns uttalsutveckling* (s.101-124). Lund: Studentlitteratur.

Bjar, L & Liber, C. (2010) Barn utvecklar sitt språk. I L. Bjar C. Liberg (Red.) (2., [uppdaterade] uppl.), *Språk i sammanhang* (s.17-28). Lund: Studentlitteratur.

Brodin, J & Lindstrand, P. (2009) Med sikte på förskolan - barn i behov av stöd. I A. Strandberg (Red), *Barn med rörelsehinder i förskolan* (s.123-145). Lund: Studentlitteratur.

Bruce, B. & Riddersporre, B. (2012). *Kärnämnen i förskolan: nycklar till livslångt lärande*. (1. utg.) Stockholm: Natur & Kultur.

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.

Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Eriksson Bergström, S. (2013). *Rum, barn och pedagoger: om möjligheter och begränsningar i förskolans fysiska miljö*. Diss. Umeå : Umeå universitet, 2013. Umeå.

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. (2002). Stockholm: Vetenskapsrådet. Tillgänglig på Internet: http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf

Gibbons, P. (2010). *Lyft språket, lyft tänkandet: språk och lärande*. (1. uppl.) Uppsala: Hallgren & Fallgren.

Hartman, J. (2001). *Grundad teori: teorigenerering på empirisk grund*. Lund: Studentlitteratur.

- Hilmarsson, H.T. (2012). *Samtalet med känslomässig intelligens*. (4., uppdaterade uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Jederlund, U. (2002). *Musik och språk: ett vidgat perspektiv på barns språkutveckling*. (1. uppl.) Hässelby: Runa.
- Juul, J. & Jensen, H. (2003). *Relationskompetens i pedagogernas värld*. (1. uppl.) Stockholm: Runa.
- Kultti, A. (2012) *Flerspråkiga barn i förskolan: Villkor för deltagande och lärande* (Gothenburg studies in educational Sciences, 321). Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis. Tillgänglig: <http://hdl.handle.net/2077/29219>
- Lindh, M. & Norberg, M. (2009). *Språkutveckling pågår!: kreativa arbetssätt i svenska som andraspråk*. (1. uppl.) Stockholm: Liber
- Lindö, R. (2009). *Det tidiga språkbudet*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Nordin Hultman, E. (2004). *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*. (1. uppl.) Diss. Stockholm : Univ., 2004. Stockholm.
- Norling, M. (2013). Preschool staff's view of emergent literacy approaches in Swedish preschools. *Early Child Development and Care*, 184, (4), 571-588. <http://dx.doi.org/10.1080/03004430.2013.800511>
- Pramling Samuelsson, I. & Sheridan, S. (1999). *Lärandets grogrund: perspektiv och förhållningssätt i förskolans läroplan*. Lund: Studentlitteratur.
- Sandberg, A & Vuorinen, T. (2008). Miljöer för lek, lärande och samspel. A. Strandberg (Red), *Barndomens lekmiljöer - förr och nu* (s. 13-36). Lund: Studentlitteratur.
- Miglis Sandvik, J.; HP van Daal, V. & J Adér, H. (2013). Emergent literacy: Preschool teachers' beliefs and practices. *Journal of Early Childhood Literacy*, 14, (1), 28-52. <http://ecl.sagepub.com/content/14/1/28>
- Scull, J., Nolan, A. & Raban, B. (2012). Young learners: teachers' conceptualisation and practice of literacy in Australian preschool context. *International Journal of Early Years Education*, 20. (4), 379-391. <http://dx.doi.org/10.1080/09669760.2012.743101>

Sheridan, S., Pramling Samuelsson, I. & Johansson, E. (2009). *Barnstidiga lärande - En tvärsnittsstudie om förskolan som miljö för barns lärande* (Gothenburg studies in educational Sciences, 284). Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis. Tillgänglig: <http://hdl.handle.net/2077/20404>

Skolverket. (2012) *Hur kan iPads stödja lärandet i förskolan? Om surfplattor kan möjliggöra arbetet med förskolans läroplan*. Hämtad 2014-03-20 från http://skolporten.se/wp-content/uploads/2012/04/UL_artikel_3_2012_aglassinger_mfl.pdf

Svensson, A. (2009). *Barnet, språket och miljön: från ord till mening*. (2., omarb. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Svensson, A. (2013). Litteraturprofil i förskoleverksamheten – vad ger det barnen? En utvärdering av ett samarbete mellan bibliotek, förskola och familjedaghem. Borås: School of Education and Behavioural Sciences Tillgänglig: <http://hdl.handle.net/2320/13296>

Sverige. Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. ([Ny, rev. utg.]). Stockholm: Skolverket.

Säljö, R. (2005). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. (1. uppl.) Stockholm: Norstedts akademiska förlag

Thomsen, I.B. (2006). *TRAS: tidig registrering av språkutveckling : en vägledning i användning av schema*. Herning: SPF-utbildning.com, Specialpaedagogisk forl..

Thulin, S. (2011). *Lärares tal och barns nyfikenhet: Kommunikation om naturvetenskapliga innehåll i förskolan* (Gothenburg Studies in Educational Sciences, 309). Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis. Tillgänglig: <http://hdl.handle.net/2077/25276>

Emergent literacies. (2013, 9, december). Hämtad 2014-04-10, http://en.wikipedia.org/wiki/Emergent_literacies

BILAGA 1: Missiv

Hej!

Vi heter Anna Karlstedt och Jenny Hjærtström och läser till förskollärare på Mittuniversitetet.

Denna termin ska vi skriva vårt examensarbete. Vi har valt att skriva om pedagogers erfarenheter kring barns språkutveckling. Vår förhoppning är att denna uppsats skall bidra till mer kunskap, både för oss själva och för andra pedagoger i förskolan. Syftet med vår undersökning är att få en samlad bild över vad erfarna pedagoger anser är viktigt i arbetet med barns språkutveckling.

Vi önskar att få intervjua dig och intervjun kommer att ta ca 30 - 45 minuter. Intervjun kommer att bandas för att vi ska få en möjlighet att analysera svaren i efterhand.

Det material som samlas in under intervjun kommer endast att användas som underlag till vårt arbete. Er medverkan är givetvis frivillig och ni kan när som helst avbryta ert deltagande. I vår uppsats kommer vi inte redovisa vilka förskolor och pedagoger som deltagit och er anonymitet kommer garanteras.

http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf

Är det något ni funderar över kan ni nå oss på:

Anna Karlstedt: 070-xxx xx xx

Jenny Hjærtström: 070-xxx xx xx

Jag ger mitt samtycke: _____

BILAGA 2: Intervjufrågor

Vårt syfte är att skapa förståelse för barns förutsättningar för den språkliga utvecklingen i förskolan. Vad är pedagogers erfarenheter och vad har pedagogerna för betydelse? Med språkutveckling menar vi barns språkkompetens ett rikt ordförråd och förståelse för språket.

Vi har valt att inte fokusera på någon speciell ålderskategori. Det vi är intresserad av är vad det finns för grundtanke gällande barns språkutveckling.

- Vill du berätta om hur ni arbetar med språkutveckling här på förskolan/avdelningen?
- Berätta mer om de speciella tillfällena som finns när ni arbetar med språkutveckling.
- Vilka möjligheter har du som pedagog för att ge barnen den bästa möjliga språkutvecklingen? Och hur ser du på din egen betydelse?
- Vilka är dina erfarenheter av att arbeta med barnens språkliga kompetens?
- Vad har fungerat bättre resp. sämre för att utveckla barns språk maximalt?
- Hur går ni tillväga om problem i barnens språk uppstår?

- Kan du ge oss några tips på något särskilt som är viktigt att tänka på, centralt för språkutvecklingen i ditt arbete och i förskolemiljön?

BILAGA 3: TRAS, Tidig registrering av språkutveckling

TRAS är ett material som är avsett att vara ett hjälpmedel att överblicka barnens språkutveckling. Det består av en handledning, en vägledning samt själva schemat. Det går ut på att pedagoger, efter att ha observerat barnet, fyller i ett schema där de olika delarna av språkutvecklingen finns med. Det handlar bland annat om samspel, ordutveckling, språkförståelse och kommunikation. Då schemat är ifyllt kan pedagogerna uppmärksamma om det är något i språkutvecklingen som behöver stärkas samt vad barnet är i färd med att utveckla. (Thomsen, 2006)